

контролю схильні брати відповідальність за власні рішення та активніше долати труднощі, тоді як люди з екстернальним локусом частіше пов'язують події із зовнішніми обставинами та меншою мірою впливають на ситуацію [4].

Рівень суб'єктивного контролю поведінки є важливою характеристикою адаптаційного потенціалу особистості, оскільки визначає здатність до конструктивної взаємодії, саморегуляції та подолання стресових ситуацій. Сьогодні особливого значення набуває формування активних копінг-стратегій, що допомагають людині усвідомлювати перспективи ситуації, шукати шляхи вирішення проблем і зберігати психологічну стійкість. Водночас процес подолання стресу є індивідуальним і потребує розвитку навичок психологічної адаптації, підтримки соціального оточення та доступу до соціально-психологічної допомоги.

Список використаних джерел

1. Калашникова Л. В., Руденко Ю. Ю., Руденко С. А. Розуміння сутності ментального здоров'я в контексті комплексного підходу. *Наукові записки*, 2024, № 1, 74–81.
2. Павлик Н. В. Структура й критерії психологічного здоров'я особистості. *Психологія і особистість*, 2022, № 1 (21), 34–59.
3. Пономаренко Т. І., Дорошенко І. В. Взаємозв'язок емоційного інтелекту та копінг-стратегій поведінки здобувачів вищої освіти в умовах невизначеності. *Наукові записки*, 2025, Вип. 1 (7), 122–128.
4. Предко В. В. Збалансований локус контролю як провідний фактор збереження життєстійкості та зміцнення ментального здоров'я особистості в умовах війни. *Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського*. Серія: Психологія, 2024, Том 35 (74), № 5, 44–50.
5. Психічне здоров'я на робочому місці. Ключові тези. Аналітична записка. World Health Organization and International Labour Organization, 2023, 20.

Інна Трубник

кандидат педагогічних наук,

доцент кафедри соціальної роботи

Державний вищий навчальний заклад «Донбаський державний педагогічний університет», м. Дніпро

Даниїл Холодков

здобувач першого (бакалаврського) рівня вищої освіти,

СОЦІАЛЬНА ПІДТРИМКА ПІДЛІТКІВ У КРИЗОВИХ СИТУАЦІЯХ ЗАСОБАМИ РЕСУРСНО-ОРІЄНТОВАНИХ ТЕХНОЛОГІЙ

У статті розглянуто особливості соціальної підтримки підлітків, які перебувають у кризових ситуаціях. Проаналізовано значення ресурсно-орієнтованого підходу у соціальній роботі з молоддю. Визначено основні технології, спрямовані на виявлення внутрішніх і зовнішніх ресурсів підлітків та їх використання для подолання життєвих труднощів. Обґрунтовано доцільність застосування ресурсно-орієнтованих технологій у практиці соціальної роботи в умовах сучасних соціальних викликів.

Ключові слова: *соціальна робота, підлітки, кризові ситуації, соціальна підтримка, ресурсно-орієнтований підхід, соціальні технології.*

Постановка проблеми у загальному вигляді У сучасних соціальних умовах проблема надання ефективної соціальної підтримки підліткам у кризових ситуаціях набуває особливої актуальності. Підлітковий вік характеризується інтенсивними психологічними та соціальними змінами, у процесі яких формуються цінності, самооцінка та соціальні ролі. Негативні життєві обставини можуть ускладнювати цей процес і спричиняти кризові стани.

Життєва криза виникає в умовах, коли людина стикається з ситуаціями, що перевищують її звичні можливості подолання труднощів і потребують нових способів адаптації [1]. Підлітки є особливо вразливою категорією, оскільки їхні механізми саморегуляції ще не є достатньо сформованими. Кризові стани можуть проявлятися у тривожності, агресивній поведінці, соціальній ізоляції та зниженні самооцінки [4].

Ефективним напрямом такої підтримки є ресурсно-орієнтований підхід, який передбачає активізацію внутрішніх і зовнішніх ресурсів підлітків та сприяє розвитку їхньої життєстійкості й здатності до подолання кризових ситуацій.

Виклад основного матеріалу дослідження. У сучасній практиці соціальної роботи дедалі більшого значення набуває ресурсно-орієнтований підхід, який передбачає зосередження уваги не лише на проблемах клієнта, а насамперед на його потенціалі, сильних сторонах та

можливостях для подолання складних життєвих обставин. Такий підхід дозволяє активізувати внутрішні ресурси підлітка та сприяє формуванню здатності ефективно долати кризові ситуації.

Ресурсно-орієнтовані технології у соціальній роботі розглядаються як сукупність методів і форм професійної діяльності, спрямованих на виявлення, розвиток та використання особистісних і соціальних ресурсів людини. Як зазначає О. Сільвестрова, важливою складовою соціальної допомоги є підтримка особистісного потенціалу клієнта, формування позитивної самооцінки та розвиток навичок саморегуляції, що сприяє підвищенню здатності особистості до адаптації у складних життєвих умовах [6].

У роботі з підлітками ресурсно-орієнтований підхід передбачає виявлення як внутрішніх, так і зовнішніх ресурсів. До внутрішніх ресурсів належать індивідуальні здібності, життєві цінності, мотивація, інтереси, позитивний досвід подолання труднощів, а також рівень сформованості життєвих компетентностей. Зовнішніми ресурсами виступають підтримка сім'ї, друзів, педагогів, соціальних працівників, а також можливості освітнього та соціального середовища.

Важливе місце у роботі з підлітками, які перебувають у кризових станах, займають арттерапевтичні методи. Арттерапія дає можливість підліткам безпечно виражати власні емоції, переживання та внутрішні конфлікти через творчість. Як зазначає І. Хозраткулова, застосування арттерапевтичних методик у роботі з тривожними підлітками в умовах воєнних подій сприяє зниженню рівня емоційної напруги, розвитку самовираження та формуванню позитивного емоційного досвіду [4, с. 138-139].

Ефективність арттерапевтичних підходів підтверджується також дослідженнями щодо використання групової арттерапії у роботі з підлітками, які демонструють агресивну поведінку. Зокрема, М. Мазоха зазначає, що участь у творчих групових заняттях сприяє розвитку емпатії, покращенню міжособистісних відносин та зниженню рівня агресивності серед підлітків [6, с. 82].

Ще одним важливим напрямом соціальної підтримки є технології наставництва та соціального супроводу. У межах таких програм підліток отримує підтримку з боку дорослого наставника або соціального працівника, який допомагає йому орієнтуватися у складних життєвих ситуаціях, приймати рішення та формувати позитивні життєві стратегії. Як зазначають дослідники, наявність підтримуючого дорослого є одним із важливих факторів формування життєстійкості підлітків [2].

Загалом застосування ресурсно-орієнтованих технологій у соціальній роботі сприяє формуванню у підлітків відчуття власної значущості, підвищенню рівня психологічної стійкості та розвитку здатності конструктивно реагувати на складні життєві обставини.

Важливу роль у подоланні кризових станів підлітків відіграє професійна діяльність фахівців соціальної роботи. Саме соціальний працівник часто виступає посередником між підлітком, його родиною, освітнім середовищем та різними соціальними інституціями, що дозволяє забезпечити комплексний підхід до вирішення проблеми.

Професійна діяльність соціального працівника у роботі з підлітками, які переживають кризові стани, спрямована на виявлення проблемних ситуацій, оцінку потреб клієнта та організацію відповідної соціальної допомоги. Важливою складовою цієї діяльності є створення атмосфери довіри та психологічної безпеки, що сприяє відкритому спілкуванню та ефективній взаємодії з підлітком.

У процесі соціальної підтримки фахівець використовує різноманітні методи та технології, зокрема індивідуальне консультування, соціальний супровід, тренінгові програми та групові форми роботи. Як зазначає Т. Титаренко, важливою умовою ефективної допомоги у кризових ситуаціях є підтримка здатності особистості до самостійного пошуку шляхів виходу зі складних життєвих обставин, а також формування віри у власні можливості [1].

Соціальний працівник також виконує функцію координатора між різними спеціалістами, зокрема психологами, педагогами та медичними працівниками. Така міждисциплінарна взаємодія дозволяє забезпечити комплексну допомогу підліткам, які перебувають у кризових ситуаціях. Крім того, важливим напрямом роботи є залучення сім'ї до процесу підтримки підлітка, оскільки родинне середовище відіграє значну роль у формуванні емоційної стабільності та соціальної адаптації молоді.

Таким чином, ефективна діяльність фахівця соціальної роботи сприяє своєчасному виявленню кризових станів підлітків, активізації їхніх внутрішніх ресурсів та створенню умов для успішного подолання складних життєвих ситуацій.

Висновки. Отже, проблема соціальної підтримки підлітків у кризових ситуаціях залишається актуальною в умовах сучасних соціальних викликів. Підлітковий вік характеризується підвищеною вразливістю до впливу негативних чинників, що зумовлює необхідність своєчасної та комплексної допомоги.

Кризові стани підлітків можуть бути спричинені як соціальними, так і психологічними факторами, зокрема сімейними конфліктами, травматичними подіями та наслідками воєнних дій. У зв'язку з цим важливим є забезпечення ефективної соціальної підтримки, спрямованої на стабілізацію емоційного стану та соціальну адаптацію молоді.

Ресурсно-орієнтовані технології є ефективним інструментом соціальної роботи, оскільки сприяють активізації внутрішніх і зовнішніх ресурсів підлітків, розвитку життєстійкості та формуванню навичок подолання труднощів. Перспективи подальших досліджень пов'язані з удосконаленням і впровадженням інноваційних технологій підтримки підлітків у кризових ситуаціях.

Список використаних джерел

1. Козірук М. О. Соціально-психологічні особливості підлітків у кризових станах : кваліфікаційна робота бакалавра : спец. 053 Психологія. Хмельницький : Хмельницький національний університет, 2024. 57 с.
2. Мазоха І. С. Групова арттерапія в подоланні агресивної поведінки підлітків: соціально-психологічні механізми впливу. *Слобожанський науковий вісник. Серія: Психологія*. 2025. № 1. С. 81–85.
3. Нерубаєва І. О., Павловський А. П., Шебардіна А. В. Найкращі практики роботи з підлітками : методичний посібник. Київ, 2020. 180 с.
4. Сільвестрова О. Ю. Технології соціальної допомоги : навчальний посібник. Луцьк : ЛНТУ, 2023. 104 с.
5. Титаренко Т. М. Життєві кризи: технології консультування : навч. посіб. Ч. 1. Київ : Главник, 2007. 144 с.
6. Хозраткулова І. А. Арттерапевтична робота з тривожними підлітками під час воєнних дій в Україні. *Дніпровський науковий часопис публічного управління, психології, права*. 2022. № 4. С. 137–144.

Валентина Тюріна

*доктор педагогічних наук, професор,
професор кафедри соціології та психології,
Харківський національний університет внутрішніх справ
м. Харків*

**ІННОВАЦІЙНІ ПІДХОДИ ДО СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНОГО
ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРАВООХОРОННОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В ЕПОХУ
ЦИФРОВОЇ ТРАНСФОРМАЦІЇ**